

27. marca 2023

O parite

Komentár ku konvergencii slovenskej ekonomiky k EÚ

Daniel Dujava, Branislav Žúdel

Podľa údajov Eurostatu sa slovenské HDP v parite kúpnej sily (PKS) vzdaluje od priemeru EÚ napriek tomu, že reálne HDP na Slovensku rastie rýchlejšie než európske. Prečo? Tu sú dva hlavné dôvody:

- Prvým sú metodické nedostatky pri meraní a revízií cenových hladín (PKS)**
 - Spôsob zberu cien na výpočet PKS sa dosť odlišuje medzi krajinami** a ten náš spôsob nadhodnocuje najmä ceny bývania. Ak by sa ceny bývania vyvíjali v SR tak ako v ČR, tak HDP v PKS by v roku 2021 bolo na úrovni 72 % priemeru EÚ, namiesto súčasných 69 %.
 - Revízna (teda aktualizácia) politika tohto časového radu.** Časový rad pred a po roku 2015 nie je konzistentný a navyše aj menšie zmeny vo výpočtoch PKS po tomto roku sa spätne upravujú len 3 roky dozadu. Preto HDP v PKS niekedy prudko skáče a jeho medziročné zmeny sa občas len ťažko vysvetľujú.
- Druhým dôvodom odlišného vývoja HDP v PKS a HDP v stálych cenách je fakt, že tieto dva ukazovatele merajú dve rôzne veci.** HDP v PKS meria kúpyschopnosť našich príjmov (miezd a ziskov), kým HDP v stálych cenách meria objem reálnej produkcie. A v otvorenej ekonomike za rovnaký objem produkcie nevieme vždy doviezť rovnaký objem tovarov. Rast objemu reálnej produkcie je v porovnaní s rastom životnej úrovne na Slovensku vyšší každý rok v priemere až o 0,5 p.b., pretože ceny dovážaných tovarov stúpajú rýchlejšie než ceny vyvázaných tovarov. To spomaľuje konvergenciu k priemeru EÚ.

Na základe uvedených nedostatkov doporučujeme na analýzu konvergence slovenskej ekonomiky k priemeru EÚ používať porovnanie vývoja HDP v nominálnych cenách (EUR). Aj tento spôsob porovnania má svoje nedostatky. No pokiaľ nedôjde k plnému zosúladieniu metodík medzi členskými štátmi zo strany Eurostatu, tak ukazovateľ HDP v PKS bude mať malú vypovedaciu hodnotu o vývoji a stavu konvergencii štátov.

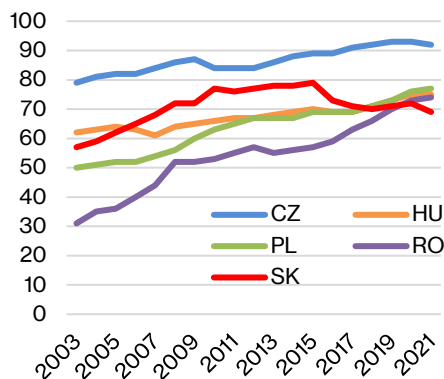
Slovenská ekonomika sa vzdaluje priemeru EÚ

Podľa HDP v parite kúpnej sily (PKS) sa slovenská ekonomika vzdaluje priemeru EÚ, kým podľa HDP v stálych cenách konvergujeme. Slovensko podľa HDP v PKS predbehli od roku 2015 aj ekonomiky Poľska, Maďarska, Chorvátska, Lotyšska, či Rumunska. Podľa HDP v stálych cenách naopak konvergujeme medzi rokmi 2015 až 2021 v priemere o 1 p.b. každý rok. Prečo sa ukazovatele výkonu ekonomiky tak výrazne líšia?

Nominálne HDP Slovenska sa však stále približuje EÚ

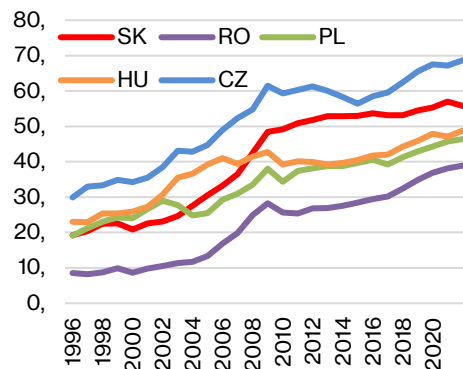
Rozdiel medzi ukazovateľmi vyplýva z rozdielných cenových úprav očisťujúcich nominálny výkon ekonomiky. Nominálny výkon Slovenska, meraný v HDP v bežných eurách stále dobieha priemer EÚ, hoci konvergencia spomalila. V eurách sa Slovensko priblížilo EÚ z 53,7 % v roku 2015 na 55,8 % v roku 2021. To je síce pomalšia konvergencia v porovnaní s obdobím pred krízou v roku 2008, no ide o ostrý kontrast v porovnaní s prepočtom do PKS, podľa ktorého sa životná úroveň Slovenska v danom období vzdialila priemeru EÚ o takmer 10 p.b.. Zároveň však platí, že v eurách žiadna z vyššie menovaných ekonomík Slovensko nepredbehla.

Graf 1: Podľa Eurostatu sa ekonomika SR vzdaluje od EÚ (HDP v PKS % EÚ)

Zdroj: Eurostat

Graf 2: V bežných cenách ekonomika k EÚ konverguje, hoci pomalšie (HDP eur, % EÚ)

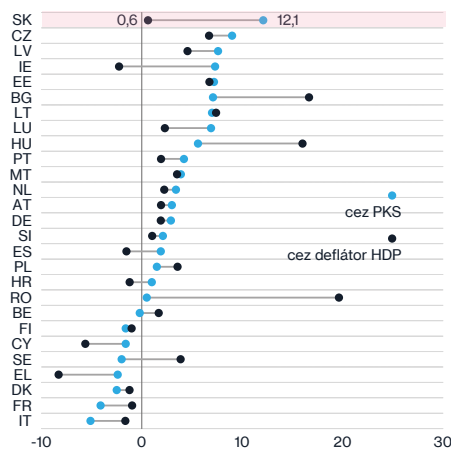

Zdroj: Eurostat

Ceny v PKS rastú na Slovensku najrýchlejšie v EÚ, no podľa deflátora nie

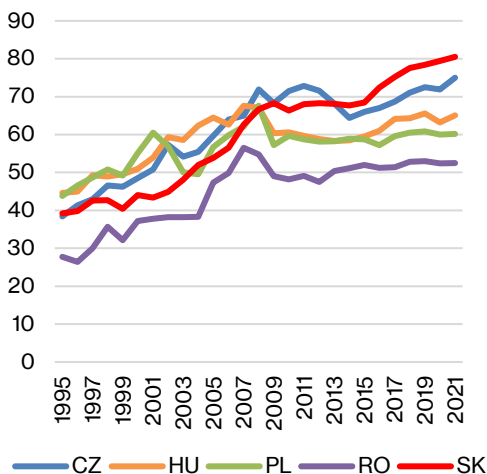
Za vykazovanou stagnáciou slovenskej ekonomiky je rast cenovej hladiny v PKS, ktorá sa od roku 2015 zvýšila na Slovensku najviac spomedzi všetkých členských štátov EÚ. Cenová hladina Slovenska sa v koncepte PKS priblížila priemeru EÚ až o vyše 12 p.b.. To je ostrý kontrast k vývoju cenovej hladiny meranej deflátorom HDP, ktorý sa používa na očistenie HDP do stálych cien. Ten sa v rovnakom období priblížil k priemeru EÚ len o 0,6 p.b., pričom spotrebiteľské ceny, merané indexom HICP, sa k priemeru EÚ priblížili len o 2,7 p.b.. Opačný prípad je Rumunsko alebo Maďarsko, kde ceny merané deflátorom HDP síce prudko stúpili, ale ceny merané v PKS vzrástli len mierne.

Graf 3: Kumulatívna zmena cenovej hladiny voči priemeru EÚ medzi 2021/2015 v p.b.

Zdroj: Eurostat

Graf 4: Slovenské ceny v PKS sú aktuálne najvyššie v porovnaní s našimi partnermi (cenová hladina ako % priemeru EÚ)

Zdroj: Eurostat

Prvou príčinou vysokých cien v PKS sú metodické nedostatky

Prvou príčinou relatívne vysokého tempa rastu cien v PKS na Slovensku sú metodické nedostatky. V roku 2019 pristúpil Štatistický úrad SR (ŠÚSR) k metodickej úprave, ktorá navýšila cenovú úroveň Slovenska voči EÚ *na celom horizonte*. Eurostat však podľa vlastných zásad implementoval metodickú zmenu len tri roky spätne do roku 2016.

Ceny v PKS sa revidujú maximálne tri roky spätne

Nezohľadnením vplyvu pred rokom 2016 tak vznikol nekonzistentný časový rad cien a HDP v PKS so zlomom v roku 2015.

Metodická úprava PKS naznačuje, že ceny od roku 2015 v skutočnosti tak rýchlo nerástli, ale boli celý čas oveľa vyššie. To znamená, že sme nikdy neboli takí bohatí ako uvádzali údaje pred zmenou metodiky. Ak by Eurostat zohľadnil metodickú zmenu aj pred rokom 2016, rast cien na Slovensku by nebol taký dramatický, pretože ceny by boli vyššie aj pred rokom 2016. Cenová hladina by však v roku 2021 stále dosahovala vyše 80 % priemeru EÚ, čo je v porovnaní s inými novými členskými štátmi EÚ vysoká úroveň (ceny v SR sú o 5,5 % vyššie ako v ČR). Čím to je?

Zber cien cez PKS je medzi krajinami metodicky odlišný

Metodika zberu cien cez PKS sa však naprieč krajinami líši a môže opticky zvyšovať slovenské ceny a znižovať slovenské HDP v PKS voči našim partnerom. Eurostat umožňuje zbierať národným štatistickým úradom ceny viacerými spôsobmi, čo môže prinášať rozdiely v cenách a tým pádom aj v životne úrovni medzi krajinami. Z pohľadu Slovenska sú najväčšie cenové rozdiely v položke bývanie, voda, elektrina, plyn a ostatné palivá. Tu dosahovala cenová hladina Slovenska v roku 2021 až takmer 99 % priemeru EÚ, kým v ČR to bolo 74,5 %, v Maďarsku 56,2 %, v Poľsku 38,4 % a v Rumunsku 44,1 %. V časti elektrina, plyn a ostatné palivá boli však ceny v SR nižšie ako v ČR (79 % oproti 88,3 %). To znamená, že v kategórii bývanie a voda boli ceny na Slovensku extrémne vysoké v porovnaní so zvyškom EÚ. Nejde pritom o zanedbateľnú položku, keďže tvorí približne 10 % HDP.

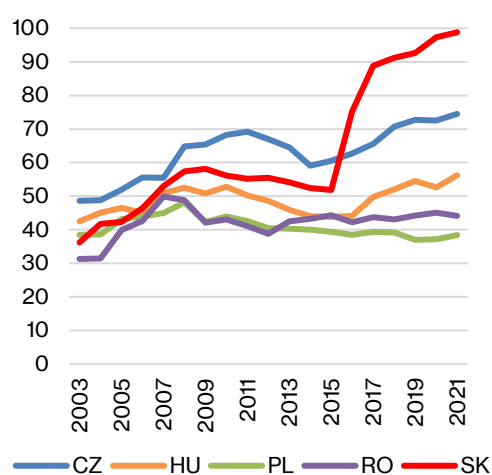
Ak by boli slovenské ceny bývania na úrovni českých, slovenské HDP v PKS by nedosahovalo 69 % priemeru EÚ, ale 72 %. V tomto momente však nevieme s istotou odpovedať, či rôzne metodické prístupy neovplyvňujú slovenské ceny v porovnaní s ostatnými krajinami nahor aj v ostatných zložkách mimo bývania.

Graf 5: Najvyššie ceny v PKS majú v SR komunikácie, softvér a bývanie (% EÚ)

Zdroj: Eurostat

Graf 6: V cenách bývania a energií v PKS je rozdiel voči partnerom výrazný (% EÚ)

Zdroj: Eurostat

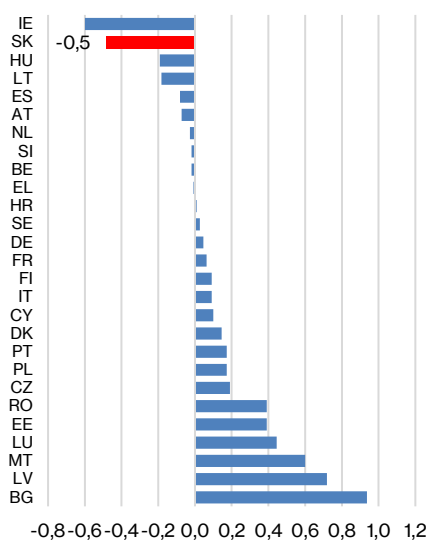
Druhou príčinou sú rozdielne interpretácie HDP v PKS a HDP v stálych cenách

Druhou príčinou rozdielu medzi vývojom HDP v PKS a HDP v stálych cenách je fakt, že **merajú dve rôzne veci**. HDP v PKS meria kúpyschopnosť našich príjmov voči partnerom, kým deflované HDP meria objem reálnej produkcie. Vývoj týchto ukazovateľov je síce podobný, ale nie úplne totožný.

Zaostávame aj kvôli nepriaznivým výmenným reláciám

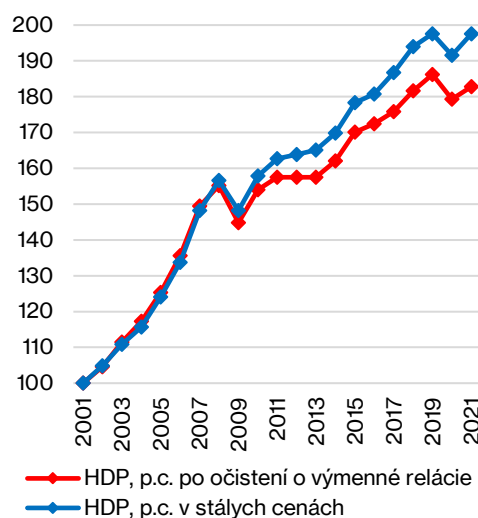
Rast objemu reálnej produkcie (reálne HDP) je v porovnaní s rastom životnej úrovne (HDP v PKS) na Slovensku navýšený každý rok v priemere až o 0,5 p.b., pretože ceny dovážaných tovarov stúpajú rýchlejšie než ceny vyvázaných tovarov. Reálne deflované HDP má za cieľ odmerať fyzický objem tovarov a služieb vyrobených v ekonomike. Množstvo produkcie je dôležitým determinantom životnej úrovne (spotreby a investícií), avšak tá môže stúpať aj bez toho, aby rástlo množstvo vyrobených statkov. Postačí, napríklad že stúpajú ceny exportovaných výrobkov. Dobrým príkladom sú krajiny produkujúce ropu, ktoré benefitujú z rastu cien energií. Naproti tomu nárast cien dovozov znižuje životnú úroveň aj bez toho, aby poklesla reálna ekonomická aktivita. Presvedča nás o tom v poslednom roku rast ceny plynu. HDP v parite kúpnej sily má za cieľ odmerať práve životnú úroveň a preto tento koncept *nezohľadňuje* zmeny cien vývozov a dovozov (pri výpočte HDP v PKS je cenový index exportu a importu rovný 1). Keďže ceny vývozov dlhodobo rastú na Slovensku pomalšie ako ceny dovozov, cenové relácie sú pre nás nepriaznivé. Rast reálneho HDP je v tom prípade rýchlejší ako rast HDP v PKS. Naopak, tempo rastu celkovej cenovej hladiny meranej deflátorom HDP je miernejšie než keď je merané cez PKS. Nepriaznivé výmenné relácie znižujú rast HDP v PKS z pohľadu konvergencie Slovenska od roku 2011 v priemere až o 0,5 p.b. každý rok a čím sa slovenská ekonomika otvára, tým je tento vplyv silnejší.

Graf 7: SR má veľmi nepriaznivý rozdiel medzi rastom cien dovozov a vývozov (vplyv výmenných relácií na konvergenciu HDP voči EÚ, ročný priemer za 2011-2021 v p.b.)

Zdroj: Ameco, EK

Graf 8: Životná úroveň SR (HDP v PKS) rastie pomalšie než HDP v stálych cenách pre nepriaznivé výmenné relácie (index 100=2001)

Zdroj: Ameco, EK

